

SAOPŠTENJE: Inkluzija trans, rodno različitih i interseks osoba u sport je ljudsko pravo

Mi, dolepotpisane organizacije i pojednici/ke posvećeni rodnoj ravnopravnosti, ljudskim pravima, društvenoj pravdi, i LGBTIQ+ pravima, pozdravljamo izveštaj o pravu na učestvovanje u sportu koji je sastavila Aleksandra Ksantaki, specijalni izvestilac UN-a u polju kulturnih prava.

Od elitnog sporta do sporta koji se dešava u zajednici, gde se veći deo sportskih aktivnosti i odvija, potvrđujemo da svim osobama, uključujući i trans, rodno različite i interseks osobe, mora biti pružena mogućnost da koriste svoje ljudsko pravo da se uključe u sport, što je ključni element učestvovanja u kulturnom životu. Zahtevamo inkluzivne pristupe koji u prvi plan stavljaju pozitivnu ulogu koju sport ima u društvu i omogućavaju to da svi ljudi, bez obzira na njihov rodni identitet i polne karakteristike, mogu da ravnopravno i bezbedno učestvuju u sportu. U svetu u kom smo svedoci pojačanog suprotstavljanja ljudskim pravima trans, rodno različitih i interseks osoba, carstvo sporta postaje posebno mesto fokusa za napade. Ravnopravna inkluzija za sve u sportu i dalje je pod napadom od strane pokreta koji se suprotstavljaju univerzalnosti ljudskih prava i zalažu za regresivne i zastarele interpretacije normi i standarda. Primorani smo da pišemo ovo saopštenje kako bismo skrenuli pažnju na rastuću diskriminaciju trans, rodno različitih i interseks osoba u sportu, uključujući i onu koja se predstavlja zaštitnički prema cisrodnim ženama i devojčicama. Odbacujemo kooptaciju mehanizama ljudskih prava kako bi se zaštita i ispunjenje prava trans, rodno različitih, interseks i cisrodnih žena i devojčica u sportu pozicionirale kao aktivnosti koje su sukobljene i nekompatibilne, i tvrdimo da su ova prava i borbe neraskidivo povezane.

Mnoga tela za zaštitu ljudskih prava jasna su u stavu da je zabrana diskriminacije po osnovu pola deo osnovnih međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima i uključuje i diskriminaciju po osnovu roda. Kao što je specijalni izvestilac u polju kulturnih prava naglasila u svom izveštaju za 2024. godinu Generalnoj skupštini, od 2010. Komitet za eliminaciju diskriminacije žena pojasnio je da se „diskriminacija žena odnosi i na pol i na rod. Međunarodni zakon štiti sve žene, uključujući interseks i trans žene; da zaštita uključuje njihovo pravo da učestvuju u sportu. (1) Specijalni izvestilac takođe upozorava na to da su naponi da se trans, rodno različite i interseks žene isključe iz ženskog sporta i kategorizuju kao muškarci, „neprihvatljivi“ i „mogu se smatrati govorom mržnje“. (2)

Međutim, netačne informacije o učešću trans, rodno različitih i interseks osoba u sportu i mržnja koja im se upućuje dostižu zabrinjavajuće nivoe. Određena retorika i dezinformacije o trans, rodno različitim i interseks ženama i devojčicama imaju posledice u stvarnom životu. Oni održavaju štetne stereotipe i fiksirano i binarno shvatanje roda i pola, povećavajući rizik od nasilja nad trans, rodno različitim i interseks ženama i devojčicama u okviru sporta, ali i van njega. Najnoviji primer smo imali tokom Olimpijade u Parizu ove godine, gde su dve sportistkinje koje su se takmičile u ženskom boksu, Iman Kelif i Lin Ju-ting, bile pod strašnom lupom javnosti i nemilosrdno su targetirane upotrebom govora mržnje kojim se spekulisalo o njihovim polnim karakteristikama, i o njima se govorilo u pogrešnom rodu. Ovaj govor mržnje je pokretala veoma diskriminatorna i nasilna praksa u takmičarskim sportovima: invazivna i štetna praksa „testiranja

polu“, što se odnosi na pregled genitalija, hromozoma, i nivoa hormona za žene i devojčice sportistkinje, u nastojanju da se „dokaže“ i „potvrdi“ njihov pol. (3)

Generalno gledano, sportisti čiji se polne karakteristike, rodni identitet ili seksualna orijentacija ne podudaraju sa normativnim očekivanjima, suočeni su sa ozbiljnim preprekama za učestovanje u sportu, jer redovno trpe maltretiranje i zlostavljanje, bez obzira na nivo ozbiljnosti sporta u kom učestvuju. (4) Istraživanja koja se bave LGBTIQ+ osobama u sportu u Evropi pokazala su da velika većina veruje da su homofobija i transfobija problem u sportu, i sami su svedočili upotrebi takvog jezika u sportskom kontekstu.

Nasilje koje trans, rodno različiti i interseks sportisti trpe, može se smatrati ekstremnom manifestacijom opšteprisutnog i sistemskog nasilja i diskriminacije žena i devojčica u sportu koje zahteva našu pažnju, uključujući i seksualno i neseksualno nasilje i zlostavljanje koje vrše treneri, instruktori, sponzori, i drugi. Osigurati zdravlje, bezbednost, privatnost, telesnu autonomiju i integritet svih žena i devojčica u sportu je ključna stvar, uključujući i trans, rodno različite i interseks sportistkinje. Pogrešno tumačenje trans, rodno različitih i interseks žena kao pretnje ženskim pravima i bezbednosti sadrži predstavlja opasnost u vidu skretanja pažnje sa ovih kritičnih pitanja, i istovremeno ženama koje trpe ovu vrstu nasilja onemogućava pristup pravdi. Ovo ne samo da ruši težinu nasilja koje žene i devojčice u sportu trpe, već i jača patrijarhalno i kolonijalno nasleđe. Istorijski posmatrano, kolonijalne patrijarhalne strukture koristile su koncept striktno binarne polne distinkcije kako bi se potvrdila nadmoć belog čoveka, a crnci, domorodci, obojene osobe, a posebno crnkinje, bili su proterani u nižu kategoriju bivanja ženom. Kategorija „žene“ je uvek bila rasijalizovana, dok se od belkinja očekivalo da čuvaju granice polne razlike kako bi se održala iluzija binarnosti roda.

Ove granice se održavaju tako što se nasilno nameću telima osoba koje se smatraju „osobama koje se ne uklapaju“. Posledica toga je da sportisti na koje se vrši pritisak da se povrgnu testiranju pola i kojima se konsekvnetno zabranjuje da se takmiče u ženskoj kategoriji često dolaze sa globalnog juga i to su žene tamnije boje puti. Kontrolisanje, posebno tela interseks žena, i odbacivanje žena koje se smatraju „previše maskulinim“ pod izgovorom pravednosti i poštenog pristupa, ima negativan uticaj na učestvovanje svih žena u sportu.

Nekoliko mehanizama ljudskih prava, uključujući razne specijalne procedure, naglašava ozbiljan problem kod isključivanja trans, rodno različitih i interseks sportista iz sporta po osnovu proizvoljnih klasifikacija i pravila podobnosti zasnovanih na nivoima testosterona, koje se suviše opširno utvrđuju, i skreću pažnju na intruzivne i prakse kršenja prava, kao što je testiranje pola. (5) Istovremeno, oni redovno naglašavaju interseksionalnost kao ključno sredstvo za razumevanje i bavljenje složenim oblicima marginalizacije, diskriminacije i nejednakosti među različitim grupama, kako bi se izbegle lažne dihotomije među pravima. (6) Interseksionalna analiza čini to očiglednim, kao što UNESCO i organizacija UN Women primećuju, da su „sve žene i devojčice, sve sportistkinje podložne nasilju, ali su LGBTIQ+ sportisti/kinje, sportisti/kinje s invaliditetom, i sportisti/kinje iz rasnih, etničkih, migracionih i/ili socioekonomskih konteksta koji su posebno ugroženi, zapravo u posebnoj opasnosti (7). Specijalni izvestioci UN-a su pozvali na ukidanje svih mera koje od sportistkinja, uključujući i trans, rodno različite i interseks

sportistkinje/e, zahtevaju da se povrgnu nepotrebnim medicinskim procedurama kako bi učestvovala u sportu, i pozvali su na reviziju pravila u vezi sa učestvovanjem trans, rodno različitih i interseks sportistkinja u sportu, kako bi se omogućila kompatibilnost sa standardima ljudskih prava (8).

Sport ima moć da transformiše živote, i sve žene i devojčice zaslužuju pravo da učestvuju u sportu, bez zlostavljanja, nasilja i diskriminacije; sport treba da obezbedi poštovanje njihovog zdravlja, bezbednosti i dostojanstva. Sport osnažuje trans, rodno različite i interseks osobe, pruža osećaj zajedništva, izgrađuje osnovne društvene veštine, i pomaže u otklanjanju uvreženih ideja o mogućnostima i ograničenjima tela.

Zahtevamo uvođenje inkluzivnih pristupa koji u prvi plan stavljaju pozitivnu ulogu koju sport ima u društvu i omogućavaju da svi ljudi, bez obzira na njihov rodni identitet i polne karakteristike, mogu bezbedno i ravnopravno da učestvuju u sportu. Upozoravamo na pogubnost uvođenja univerzalnih pristupa kao što su otvorene kategorije kojima se rizikuje segregacija trans, rodno različitih i interseks sportista, i zahtevamo pristup od slučaja do slučaja, kojim se nastoji da uravnoteži pošten i inkluzivan odnos. Naporima da obezbedimo potpunu inkluziju u sportu ne smemo da rizikujemo uskraćivanje istih mogućnosti trans, rodno različitim i interseks sportistima koje imaju i njihovi cisrodni parnjaci, uključujući tu i „najbolji deo sporta – učiti od grupe koju čine raznovrsni članovi tima i zajednički rast i razvoj.“ (9)